

آشنایی با صحیفه سجادیه ادعیه و زیارات ماثوره

دکتر احمد املاعی

آشنائی با صحیفہ سجادیہ ادعیہ و زیارات ماثورہ

حجت الاسلام دکترا احمد غلام علی

استادیار دانشگاہ قرآن وحدیث

سیرشماره	غلامعلی - احمد - ۱۳۴۸ -
عنوان فراروادی	صحیفه سجادیه، فارسی، شرح
جنس و نام پدیدآور	آشنایی با صحیفه سجادیه، ادعیه و زیارت ماثوره، غلامعلی - ویراستار احمد ربانی خواجه
مشخصات نشر	قم - موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث - ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	۱۴۰۰ هجری
شابک	۹۷۸ - ۶۲۲ - ۲۰۷ - ۱۵۶ - ۱
وضعیت فهرست نویسی	فهرست
پانداخت	کتاب «صحیفه سجادیه» دعاها و زیارتها در چهار جوب، سرصفحه تصویب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای درس «و احادیث» به همین نام تعیین شده است. این کتاب در سه محور اصلی دعا، زیارت و کتاب صحیفه سجادیه در پانزده درس سازمان یافته است. در درس های آغازین، مفهوم دعا و انواع دعا، خصوصاً مانند ذکر بررسی شده است و آن گاه منابع دهایی از زمان معصومان تا امروز شمارش شده و برخی از مهم ترین منابع، گسترده تر معرفی شده است تا دانشجویان به جایگاه هر کتاب پی ببرند.
موضوع	علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. صحیفه سجادیه - - نقد و تفسیر
موضوع	Ali ibn Husayn, Imam IV - Sahifah Sajadiyye - Criticism and interpretation
موضوع	دعاها
موضوع	Prayers
شماره افزوده	علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. صحیفه سجادیه، شرح
شماره افزوده	Ali ibn Husayn, Imam IV - Sahifah Sajadiyye, Interpretation
رده بندی کنگره	۱/۲۶۷۵۲
رده بندی دیویی	۷۷۲/۱۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۲۸۳۷۸۲
اطلاعات رگره کتابشناسی	فهرست

دانشگاه قرآن حدیث

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
کتابخانه مرکزی و مراکز تخصصی

آشنایی با صحیفه سجادیه، ادعیه و زیارات ماثوره

حجت الاسلام دکتر احمد غلامعلی

استادیار دانشگاه قرآن و حدیث

ناظر علمی: دکتر ناصر رفیعی محمدی - ویراستار: دکتر احمد ربانی خواجه - صفحه آر: مهدی خوش رفتار اکرم

ناشر: موسسه انتشاراتی دارالحدیث - چاپ: اول / ۱۴۰۰ - چاپخانه: بوستان کتاب

شمارگان: ۵۰۰ - شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۰۷-۱۵۶-۱

دارالحدیث

محل پخش: دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵۳۷۷۲۰۵۲۳

فاکس: ۰۲۵۳۷۷۲۰۵۷۱ / ص.ب. ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹، تلفن: ۰۲۵۳۷۷۲۰۵۴۵

شهری: حرم حضرت عبدالعظیم حسنی - صحن کاشانی، تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲

<http://darolhadith.ir>

این اثر با حمایت مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور تدوین و به عنوان آشنایی با صحیفه سجادیه، ادعیه و زیارات ماثوره رشته علوم قرآن و حدیث معرفی شده است.

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۳		مقدمه
۱۴		نگاهی به کتاب
۱۵		سخنی با استادان گرامی
۱۵		سخنی با دانشجویان
۱۶		تقدیر و تشکر

درس اول: مفهوم دعا و ذکر

۱۷		اهداف درس
۱۷		واژه‌شناسی دعا
۱۸		چیستی دعا
۲۰		اهمیت دعا
۲۲		آداب دعا
۲۴		الف - پیش از دعا
۲۴		ب - هنگام دعا
۲۵		ج - پایان دعا
۲۵		اجابت دعا
۲۵		۱. زمینه‌ها
۲۶		۲. موانع
۲۷		پیوند ذکر و دعا
۳۰		چکیده
۳۱		پرسش
۳۲		برگی از صحیفه

درس دوم: منابع دعا

۳۳		اهداف درس
۳۳		کتاب‌های مهم دعا و زیارت

۳۳	الف - عصر حضور
۳۴	ب - عصر غیبت
۳۵	ج - احیاگران فرهنگ دعا
۳۵	۱. شیخ طوسی (م ۴۶۰ ق)
۳۷	۲. ابن طاووس (م ۶۶۴ ق)
۳۸	آثار دعایی سید ابن طاووس
۳۹	۳. کفعمی (م ۹۰۵ ق)
۳۹	۴. شیخ عباس قمی (م ۱۳۵۹ ق)
۴۰	چکیده
۴۰	پرسش
۴۲	برگی از صحیفه

درس سوم: گونه‌شناسی منابع دعا

۴۳	اهداف درس
۴۳	الف - دعا‌های قرآنی
۴۵	ب - دعا‌های معصومان
۴۵	۱. موسوعه‌های دعا
۴۵	۱ - ۱. موسوعة الأدعية الجامعة
۴۶	۱ - ۲. موسوعة الأدعية
۴۶	۱ - ۳. المعجم الموضوعی لأدعية المعصومین
۴۷	ج - اختیارات
۴۷	د - الهی نامه‌ها
۴۸	چکیده
۴۹	پرسش
۵۰	برگی از صحیفه

درس چهارم: گونه‌شناسی دعا

۵۱	اهداف درس
۵۱	گونه‌شناسی
۵۱	الف - معیارهای درون متنی
۵۳	۱. دعای فردی و جمعی
۵۷	۲. دعا‌های موضوع محور
۵۷	۲ - ۱. دعای شادمانی

۵۸	۲ - ۲. فقر
۵۹	۲ - ۳. اندوه و غصه
۵۹	ب - معیارهای فرامتنی
۵۹	۱. گوینده دعا
۶۲	۲. سبب صدور
۶۳	۳. زمان دعا
۶۴	۴. مکان دعا
۶۴	۵. ادب دعا
۶۵	چکیده
۶۶	پرسش
۶۷	برگی از صحیفه

درس پنجم: زندگی امام سجاد علیه السلام

۶۸	اهداف درس
۶۸	زندگی امام سجاد علیه السلام
۶۸	الف - هویت شخصی
۶۹	ب - شخصیت امام
۷۰	ج - موقعیت فرهنگی اجتماعی مدینه
۷۱	د - زمینه‌های موفقیت امام
۷۱	۱. قیام عاشورا
۷۲	۲. ویژگی‌های علمی
۷۲	۳. شیوه تبلیغ
۷۴	چکیده
۷۵	پرسش
۷۶	برگی از صحیفه

درس ششم: جهاد امام سجاد علیه السلام

۷۷	اهداف درس
۷۷	الف - زمانه امام سجاد علیه السلام
۸۰	ب - عرصه‌های جهاد فرهنگی اجتماعی امام سجاد
۸۰	۱. دانش و اخلاق
۸۲	۲. انسان پروری
۸۲	۲ - ۱. سعید بن جبیر

۸۲	۲ - ۲. سعید بن مسیب
۸۳	۲ - ۳. یحیی بن ام الطویل
۸۳	۲ - ۴. ابو خالد کابلی
۸۴	ج - تولید محتوا
۸۵	۱. رساله حقوق
۸۵	۲. رساله زهد
۸۶	۳. دعاهاى امام سجاد
۸۶	چکیده
۸۶	پرسش
۸۷	برگى از صحیفه

درس هفتم: صحیفه سجاده؛ تبار و اعتبار

۸۸	اهداف درس
۸۸	الف - مفهوم
۸۸	ب - سير تاريخى اصطلاح صحیفه
۹۰	ج - جایگاه
۹۰	د - تدوین
۹۱	ه - نخستین کاتبان
۹۱	۱. امام محمد باقر (ع)
۹۱	۲. زید بن علی
۹۲	و - نام گذاری
۹۳	ز - ارزیابی اسناد
۹۴	ح - صحیفه مشهوره
۹۴	ط - گزارش ها
۹۷	چکیده
۹۷	پرسش
۹۸	برگى از صحیفه

درس هشتم: اعتبارسنجی صحیفه سجاده

۹۹	اهداف درس
۹۹	الف - تواتر
۹۹	ب - اطمینان به سند
۱۰۰	ج - اطمینان به صدور

۱۰۰.....	۱. هم‌نوایی با قرآن.....
۱۰۳.....	۲. اسناد فراوان.....
۱۰۵.....	۳. شهرت.....
۱۰۶.....	۴. اعتماد اندیشمندان.....
۱۰۶.....	چکیده.....
۱۰۷.....	پرسش.....
۱۰۸.....	برگی از صحیفه.....

درس نهم: شرح‌های صحیفه سجادیه

۱۰۹.....	اهداف درس.....
۱۱۰.....	شرح‌های مهم.....
۱۱۰.....	الف - حاشیه‌ی الصحیفه السجادیة.....
۱۱۰.....	ویژگی‌ها.....
۱۱۱.....	ب - ریاض السالکین فی شرح صحیفه سید الساجدین.....
۱۱۲.....	ویژگی‌ها.....
۱۱۴.....	ج - لوامع الأنوار العرشية فی شرح الصحیفه السجادیة.....
۱۱۵.....	ویژگی‌ها.....
۱۱۶.....	د - فی ظلال الصحیفه السجادیة.....
۱۱۷.....	ویژگی‌ها.....
۱۱۸.....	ه - تفسیر و شرح صحیفه سجادیه.....
۱۱۸.....	ویژگی‌ها.....
۱۱۹.....	و - شهود و شناخت.....
۱۱۹.....	ویژگی‌ها.....
۱۲۰.....	چکیده.....
۱۲۰.....	پرسش.....
۱۲۱.....	برگی از صحیفه.....

درس دهم: سبک‌شناسی دعا‌های صحیفه سجادیه

۱۲۲.....	اهداف درس.....
۱۲۲.....	الف - عناوین و موضوعات.....
۱۲۳.....	۱. تناسب موضوع و متن.....
۱۲۳.....	نمونه نخست: بیماری.....
۱۲۴.....	نمونه دوم: مکارم اخلاق.....

ب - زمینه‌سازی.....	۱۲۵
ج - سازواری آغاز و انجام.....	۱۲۶
د - تصویرسازی.....	۱۲۷
ه - واژه‌ها.....	۱۲۸
و - آرایه‌ها.....	۱۲۹
۱. اطناب و ایجاز.....	۱۲۹
۲. التفات.....	۱۳۰
۳. سجع.....	۱۳۱
۴. طباق.....	۱۳۱
۵. مجاز.....	۱۳۲
چکیده.....	۱۳۲
پرسش.....	۱۳۳
برگی از صحیفه.....	۱۳۴

درس یازدهم: ساختارشناسی دعا‌های صحیفه سجادیه

اهداف درس.....	۱۳۵
مراحل واکاوی ساختار.....	۱۳۵
الف - گام نخست: شناخت عنوان.....	۱۳۶
ب - گام دوم: شناخت گزاره‌های دعا.....	۱۳۶
مهم‌ترین گزاره‌های دعای هفتم.....	۱۳۶
۱. زمینه گفتگو.....	۱۳۷
۲. گره‌گشایی خدا.....	۱۳۷
۳. بیان گرفتاری‌ها.....	۱۳۸
۴. سرچشمه دشواری‌ها.....	۱۳۹
۵. زدودن گرفتاری‌ها.....	۱۴۰
۶. آسیب‌های گرفتاری.....	۱۴۱
۷. بیم و امید.....	۱۴۲
چکیده.....	۱۴۳
پرسش.....	۱۴۳
برگی از صحیفه.....	۱۴۴

درس دوازدهم: مراحل فهم دعا

اهداف درس.....	۱۴۵
----------------	-----

۱۴۵.....	معرفی دعای هشتم.....
۱۴۶.....	الف - فهم مفردات.....
۱۴۷.....	ب - فهم ترکیبات.....
۱۴۸.....	ج - فهم مقصود.....
۱۴۹.....	۱. خانواده حدیث.....
۱۵۲.....	نکته.....
۱۵۳.....	چکیده.....
۱۵۴.....	پرسش.....
۱۵۵.....	برگی از صحیفه.....

درس سیزدهم: کاربرست شیوه فهم دعا

۱۵۶.....	اهداف درس.....
۱۵۶.....	الف - خوانش بیایی.....
۱۵۷.....	ب - بازخوانی متن.....
۱۵۸.....	ج - پیوندهای درون متنی.....
۱۵۹.....	د - پیوندهای فرامتنی.....
۱۶۰.....	۱. نمونه: خانواده حدیث ایمان.....
۱۶۰.....	۱ - ۱. ایمان باور قلبی.....
۱۶۱.....	۱ - ۲. ایمان؛ باور قلبی و عمل.....
۱۶۲.....	۲. پیوند میان رشته‌ای.....
۱۶۲.....	چکیده.....
۱۶۳.....	پرسش.....
۱۶۴.....	برگی از صحیفه.....

درس چهاردهم: زیارت

۱۶۵.....	اهداف درس.....
۱۶۵.....	الف - مفهوم زیارت.....
۱۶۵.....	۱. واژه‌شناسی.....
۱۶۶.....	ب - جایگاه و آداب.....
۱۶۷.....	ج - گونه‌شناسی زیارت.....
۱۶۷.....	۱. معنای عام.....
۱۶۹.....	۲. زیارت اولیای الهی.....
۱۷۰.....	۲ - ۱. زیارت بر پایه گوینده.....

۱۷۰.....	زیارت‌های مأثور.....
۱۷۱.....	زیارت‌های غیر مأثور.....
۱۷۴.....	۲ - ۲. زیارت بر پایه زیارت‌نامه.....
۱۷۴.....	۲ - ۳. زیارت‌ها بر پایه زمان.....
۱۷۵.....	۲ - ۴. زیارت‌ها بر پایه مکان.....
۱۷۵.....	چکیده.....
۱۷۶.....	پرسش.....
۱۷۷.....	برگی از صحیفه.....

درس پانزدهم: زیارت جامعه کبیره

۱۷۸.....	اهداف درس.....
۱۷۸.....	الف - فضای صدور.....
۱۸۰.....	ب - اعتبار زیارت.....
۱۸۰.....	ج - قراین انتساب.....
۱۸۱.....	۱. دیدگاه خبرگان حدیث.....
۱۸۱.....	۲. درون‌مایه‌های مشترک.....
۱۸۱.....	۳. پذیرش مکاتب حدیثی گوناگون.....
۱۸۲.....	۴. محتوا.....
۱۸۳.....	۴ - ۱. خداوند.....
۱۸۷.....	۴ - ۲. امام.....
۱۸۹.....	۴ - ۳. امت.....
۱۹۲.....	چکیده.....
۱۹۲.....	پرسش.....
۱۹۳.....	برگی از صحیفه.....
۱۹۴.....	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۰۳.....	مقالات.....

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

دنیای امروز عرصهٔ پیشتازی دانش و فناوری است. چه بسیار اتم‌ها که شکافته شدند، کوه‌ها برچیده شدند، انسان فضا را درمی‌نوردد و به کرات آسمانی دست‌اندازی می‌کند. در ژرفای اقیانوس تماشاخانه می‌سازد تا آبریان را به نظاره بنشیند، بیماری‌ها یکی پس از دیگری مداوا و برخی ریشه‌کن می‌شوند. مهندسان، در آسمان‌خراش‌ها، شکوه دانش خود را به رخ می‌کشند و افسانه‌های انسان دیروز، واقعیت‌های ملموس امروز گشته است. با این همه، آدمی آرام نیست. انسان در گریز از بی‌تابی و تلاش برای رسیدن به آرامش و شادکامی است و این را کمتر می‌یابد. در این رهگذر، عرفان‌های ساختگی هم رهن راه می‌شوند. هر از گاهی، کسانی بر کسی همچون خود، گرد می‌آیند و به نام معنویت و سیر و سلوک، آهسته آهسته بنده و بردهٔ مراد خود ساختهٔ خویش می‌شوند.

هر ساعت از نوبله‌ای با بت پرستی می‌رود توحید بر ما عرضه کن تا بشکنیم اصنام را^۱

در این میان دست هدایت الهی برخی را به سوی کانون معنویت می‌کشاند و گاه اندیشمندی پیدا می‌شود که «صحیفهٔ سجادیه» او را به شگفتی وادارد. دعاها و نیایش‌هایی که بند از انسان می‌گشاید و او را به سوی خود می‌کشد و آزادی و آزادگی را معنا می‌بخشد. هم‌نشینی با صحیفهٔ سجادیه و هم‌نوایی با سوز و شور عاشقانه‌اش، نیروی معنوی نهفته در درون آدمی را آزاد می‌کند، باورها را استوار می‌گرداند، اخلاق را بهبود می‌بخشد و انسانی می‌سازد که عالمانه بیندیشد و عاشقانه بزند. اندک درنگ در صحیفهٔ سجادیه می‌نمایاند که واژه‌های جواهر نشان و مرواریدسان هر دعا، هنرمندانه در کنار هم نشانده شده‌اند تا گردن‌بند زیبای آموزه‌های دین و تاج زرین ارزش‌های والای اخلاقی را به نمایش گزارند. رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای در گفت و شنودی با جوانان دربارهٔ

۱. سعدی شیرازی، مصلح بن عبدالله؛ دیوان غزلیات، غزل ۱۷.

صحیفه سجاده فرمودند: «مفاهیم و معارفی که در صحیفه سجاده است، به قدری زیباست که انسان گاهی اوقات حیرت می‌کند این چه ذهنی است، چه مغزی است که اینها را توانسته است کنار هم بنشانند و چنین تعبیراتی را درست کند».^۱

نگاهی به کتاب

کتاب «صحیفه سجاده، دعاها و زیارت‌ها» در چارچوب سرفصل مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای درس دو واحدی به همین نام تدوین شده است. این کتاب در سه محور اصلی دعا، زیارت و کتاب صحیفه سجاده در پانزده درس سامان یافته است. در درس‌های آغازین، مفهوم دعا و واژه‌های همسو مانند ذکر بررسی شده است و آنگاه منابع دعایی از زمان معصومان (علیهم‌السلام) تا امروز شمارش شده و برخی از مهم‌ترین منابع، گسترده‌تر معرفی شده است تا دانشجویان به جایگاه هر کتاب پی ببرند.

در گونه‌شناسی، جدایی و هم‌سویی هر گونه را با گونه‌های همانند برشمرده‌ایم. در یک درس منابع دعایی، گونه‌شناسی شده است تا دانشجویان بتوانند با توجه به نیاز خود از هر منبعی به نیکویی بهره‌برند. در درس دیگر دعاها بر اساس همسانی‌هایی مانند گوینده دعا، زمان و مکان دعا و... گونه‌شناسی شده است. بدین سان دانشجویان علاقمند به راحتی می‌توانند منبع یا متن دعای مناسب با گرایش خود را بیابند.

درس پنجم و ششم درباره زندگی و زمانه امام سجاده (علیه‌السلام) است. تلاش‌های فرهنگی، اجتماعی ایشان و یاران وفادارشان به عنوان جهاد امام سجاده (علیه‌السلام) معرفی شده است تا کوشش‌های ایشان در پایه‌گذاری اندیشه شیعی در فضای ترس‌آلود امویان نمایان شود. این دو درس زمینه‌پدیداری و گسترش و پایداری صحیفه سجاده را نشان می‌دهد. درس هفتم و هشتم، تبار و اعتبار صحیفه سجاده، مفهوم آن، چگونگی پیدایی و اصالت نسخه در دسترس کنونی را می‌نمایاند. درس نهم تا یازدهم به معرفی مهم‌ترین شرح‌های صحیفه سجاده، سبک دعا‌های این کتاب و مراحل فهم آن پرداخته است. یک درس نیز، چگونگی کاربرست شیوه فهم دعا در

۱. حدیث ولایت (نرم افزار)، مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، قم: مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای مد ظله العالی)، بیانات، سال ۱۳۷۶، ۱۴/ ۱۱/ ۷۶.

صحیفه را در بر گرفته است تا دانشجویان عزیز با کمک آن، دانش فهم این کتاب را فرا گیرند. دو درس پایانی دربارهٔ زیارت و مهم‌ترین متون زیارتی است.

سخنی با استادان گرامی

همکاران عزیز و استادان گرامی؛ کتاب پیش رو در آمدی بر فهم دعا، زیارت و صحیفهٔ سجادیه است و با کوشش شما بزرگواران در آموزش و کِشش دانشجویان در یادگیری، می‌تواند زمینهٔ بهره‌گیری از آموزه‌های بی‌مانند نهان در در دعاها را فراهم آورد. در فرآیند تدریس نکته‌های زیر در خور توجه‌اند:

۱. دعا، زیارت و منابع دعایی به گونه‌ای معرفی شده‌اند تا جایگاه دعا و زیارت در نگرهٔ فکری شیعه روشن و نقش معرفت‌شناسانهٔ آن بیش از نقش مناسکی‌اش برجسته شود. از این رو درخواست می‌شود درس‌های بر پایهٔ تعریف و گونه‌شناسی دعا با رویکرد روشن‌سازی و واکاوی آموزه‌های معرفتی تدریس شود.

۲. شرح‌هایی از صحیفهٔ سجادیه معرفی شده‌اند که گزاره‌های دشوار صحیفه را با بهره‌گیری از استدلال‌های عقلی و منابع روایی، بهتر شرح داده‌اند و یا صحیفه را کتابی زندگی معرفی کرده‌اند. بنابراین، سفارش می‌شود دانشجویان برای ورزیدگی علمی در قالب پژوهش به شرح‌ها مراجعه کنند.

۳. شایسته است از جلسه نخست بخشی از زمان کلاس به روخوانی صحیفهٔ اختصاص یابد و با درنگی در واژه‌ها و ترکیبات، مفاهیم ژرف آن بیرون کشیده شود و دربارهٔ آن گفتگو شود. برای این کار، در پایان هر درس «برگی از صحیفه» را گنجانیده‌ایم.

۴. در بخش زیارت‌ها تنها چند بخش از زیارت جامعهٔ کبیره را بررسی کرده‌ایم. بهتر است با همراهی دانشجویان زیارت‌های مهم مانند زیارت امین الله و عاشورا نیز نیز بررسی شود.

۵. درس‌هایی که مراحل فهم دعا را بازگو می‌کند با تکیه بر فرآیند روش فهم حدیث تدریس شود. پافشاری بر فهم مفردات، ترکیبات و تشکیل خانوادهٔ حدیث برای فهم مقصود لازم است.

سخنی با دانشجویان

دانشجویان عزیز، دعا و زیارت سبب پویایی و حرکت در جامعه است و بر خلاف گمان

برخی، دعاها و زیارت‌های بر جای مانده از معصومان علیهم‌السلام سبب گوشه‌گیری و تنهایی نیست. دعا انسان خداپاور را در عرصه‌های دشوار زندگی در صحنه نگاه می‌دارد و از او انسانی مسئولیت‌پذیر می‌آفریند. از این رو در آموزه‌های دعا و زیارت، به ویژه دعا‌های صحیفه سجادیه بیشتر دقت کنید. در برخی دعاها، فهرستی از اخلاق شایسته و تلاش‌های مؤمنان گزارش شده است که الگویی برای زیست دینی در وضعیت دشوار است. خوشبختانه دعا‌های صحیفه سجادیه فراوان و با حالات گوناگون انسان سازگار است؛ از این رو ترجمه روانی از صحیفه را انتخاب کنید و با آن همراه و دمخور باشید. رخ نمودن پرشش و ابهام در هنگام مطالعه دعا‌های صحیفه را غنیمت شمارید و آن را با استادان در میان گذارید تا شرحی مناسب بیابید و پاسخ خود را دریابید.

تقدیر و تشکر

کتاب «صحیفه سجادیه، دعاها و زیارت‌ها» ره‌آورد تجمیع رشته‌های علوم قرآن و حدیث است که در دوران مسئولیت آقای دکتر ابوالفضل خوش‌منش در مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور و پیگیری آقای دکتر سیدحمیدرضا میرعظیمی ریاست کنونی مرکز به انجام رسید. از این رو شایسته است از تلاش و دغدغه مؤمنانه ایشان و همکارانشان در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صمیمانه تشکر و قدردانی کنم. ریزبینی‌های اندیشمندانه، خدشه‌های علمی و پیگیری و نظارت استاد عزیزم حجت الاسلام و المسلمین آقای عبدالهادی مسعودی در این اثر مشهود است. ارزیابی علمی کتاب بر عهده فرهیخته نام‌آشنا حجت الاسلام دکتر ناصر رفیعی بود که نکته‌های علمی ایشان در سراسر کتاب اعمال شد. سرانجام از دوستان عزیزم: ویراستار جوان و عالم آقای دکتر احمد ربانی‌خواه و مدیریت اجرایی حجت الاسلام و المسلمین حاج سید مرتضی طبائی قدردانی می‌کنم که بدون همیاری آنان این اثر به انجام نمی‌رسید. از خدای عزیز می‌خواهم در سراسر زندگی ایشان را موفق و پیروز گرداند.

احمد غلامعلی

۱۲ بهمن ۱۳۹۹

سالروز ورود امام عزیز به میهن اسلامی